

Postanowienie z dnia 24 października 2007 r.

I PZ 21/07

Orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uznające, że polska władza sądownicza naruszyła prawo strony do rzetelnego procesu sądowego może stanowić podstawę przywrócenia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Przewodniczący SSN Zbigniew Myszka, Sędziowie SN: Jolanta Strusińska-Żukowska, Herbert Szurgacz (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 24 października 2007 r. sprawy z powództwa Józefa T. przeciwko Rafinerii „T.” SA w T. o przywrócenie do pracy i inne roszczenia, na skutek zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach z dnia 9 maja 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Katowicach do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e

Sąd Okręgowy- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach postanowieniem z dnia 9 maja 2007 r., w sprawie z powództwa Józefa T. przeciwko Rafinerii „T.” SA w T. o przywrócenie do pracy i inne, odrzucił skargę kasacyjną powoda od wyroku tego Sądu z dnia 18 listopada 1999 r. W uzasadnieniu przedmiotowego postanowienia Sąd Okręgowy stwierdził, że wniosek powoda o przywrócenie terminu do sporządzenia i złożenia kasacji został oddalony postanowieniem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 8 maja 2007 r. w związku z czym kasacja, jako wniesiona po terminie, podlegała odrzuceniu.

Uzasadniając oddalenie wniosku powoda o przywrócenie terminu do sporządzenia i złożenia kasacji Sąd Okręgowy w Katowicach przytoczył następujące okoliczności faktyczne sprawy: wyrokiem z dnia 4 grudnia 1998 r., Sąd Rejonowy w

Chrzanowie zasądził od Rafinerii „T.” SA w T. na rzecz Józefa T. kwotę 5.008,74 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 11 listopada 1997 r. tytułem odszkodowania za rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem niezgodnie z przepisami oraz oddalił powództwo o sprostowanie świadectwa pracy i zapłatę wynagrodzenia za okres od 1995 r. do chwili przywrócenia do pracy.

Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 18 listopada 1999 r. oddalił apelację obu stron. Wyrok ten został przez powoda zaskarżony kasacją, który zarzucił w niej między innymi nieważność postępowania wynikającą z pozbawienia go możliwości obrony jego praw wskutek odmowy ustanowienia adwokata z urzędu oraz wskutek braku zdolności procesowej reprezentantów strony pozwanej. Kasacja została sporządzona przez powoda osobiście. Ponadto w dniu 26 listopada 1999 r. powód złożył wniosek o ustanowienie dla niego adwokata z urzędu, uzasadniając go tym, że ze względu na pozostawanie bez pracy przez 1,5 roku nie stać go na pokrycie kosztów zastępstwa procesowego we własnym zakresie. Postanowieniami z dnia 17 stycznia 2000 r. Sąd Okręgowy w Katowicach odrzucił kasację, ze względu na jej braki formalne (osobiste sporządzenie przez powoda, art. 393² § 1 k.p.c.), a także oddalił wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu. Na postanowienie o odrzuceniu kasacji powód złożył zażalenie, które zostało oddalone przez Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 25 maja 2000 r.

Powód wniósł przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. W orzeczeniu z dnia 27 czerwca 2006 r. Trybunał uznał, iż w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i zasądził na rzecz powoda kwotę 2.315 Euro. Zdaniem Trybunału naruszenie polegało, po pierwsze, na braku uzasadnienia postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2000 r. o oddaleniu wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a po drugie na wydaniu tego postanowienia już po upływie terminu do wniesienia kasacji, co w oczywisty sposób pozbawiło powoda realnej szansy na ustanowienie pełnomocnika z wyboru dla jej wniesienia.

W związku z orzeczeniem Trybunału powód pismem z dnia 30 września 2006 r. złożył skargę o wznowienie postępowania zakończonego postanowieniem Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2000 r. oddalającego wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu, zarzucając temu postanowieniu naruszenie art. 6 § 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 9 Konstytucji RP, poprzez pozba-

wienie powoda możliwości działania wskutek braku należytej reprezentacji i wnosząc o uchylenie obu postanowień z dnia 17 stycznia 2000 r. (zarówno oddalającego wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu, jak i odrzucającego kasację) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 22 listopada 2006 r. odrzucił skargę powoda o wznowienie postępowania uzasadniając to tym, że skarga nie została oparta na ustawowej podstawie. W dniu 6 grudnia 2006 r. powód w oparciu o art. 169 § 1 k.p.c. złożył wniosek o przywrócenie uchybionego bez swej winy terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do sporządzenia i wniesienia kasacji od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 18 listopada 1999 r. oraz do złożenia wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu do wniesienia tej kasacji. W uzasadnieniu powód stwierdził, że z wnioskiem o przywrócenie terminu do podjęcia obu wskazanych wyżej czynności procesowych występował już w ramach skargi o wznowienie postępowania. Wniosek ten nie spełniał jednak wynikającego z art. 169 § 3 k.p.c. wymogu równoczesnego wniesienia kasacji, co było spowodowane między innymi brakiem możliwości poniesienia przez powoda kosztów ustanowienia adwokata z wyboru do jej sporządzenia, dlatego też może on wnieść kasację dopiero po ustanowieniu przez Sąd adwokata z urzędu. Powód wskazał ponadto, że nie mógł dotrzymać tygodniowego terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu, ponieważ nie jest prawnikiem i nie wiedział o takim sposobie postępowania. O takiej możliwości dowiedział się w dniu 4 grudnia 2006 r., kiedy doręczono mu odpis postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 22 listopada 2006 r. o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania. W treści uzasadnienia tego postanowienia znalazła się informacja, że powodowi przysługiwała droga, którą mógł on skutecznie dochodzić swych praw, a mianowicie w tym celu mógł on w pierwszej kolejności, zgodnie z art. 169 § 1 k.p.c. w terminie 7 dni od dnia doręczenia mu orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, złożyć wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. Powód wskazał, że Sąd Okręgowy mógł potraktować skargę o wznowienie postępowania jako wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji, zważywszy, że powód nie jest prawnikiem i działa bez pełnomocnika w sprawie, w której występuje rzadko spotykana w praktyce sytuacja prowadzenia postępowania po wydaniu orzeczenia przez międzynarodowy trybunał, ponadto jest to sprawa z zakresu prawa pracy, co, zdaniem powoda, zobowiązuje sąd do większego zaangażowania w procesie. Powód zwrócił również uwagę, że nie było przez niego możliwe dochowanie

tygodniowego terminu do złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji wraz z kasacją, nawet gdyby doszło do ustanowienia przez powoda adwokata z wyboru, gdyż w tak krótkim terminie nie byłoby możliwe przygotowanie kasacji z zachowaniem należytej staranności, biorąc pod uwagę konieczność przetłumaczenia orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz obszerność akt dotychczas prowadzonego postępowania. Zdaniem powoda, wobec powyższego, sąd powinien przywrócić mu uchybiony bez jego winy termin do sporządzenia i wniesienia kasacji oraz ustanowić adwokata z urzędu do wniesienia tej kasacji, jako że powód składa wniosek w terminie 7 dni od dnia 4 grudnia 2006 r., kiedy to uzyskał informację o możliwości przywrócenia terminu do wniesienia kasacji. Na posiedzeniu w dniu 24 kwietnia 2007 r. powód wycofał wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu.

Sąd Okręgowy w Katowicach uznał wniosek powoda o przywrócenie terminu do sporządzenia i złożenia kasacji za niezasadny i w związku z tym, postanowieniem z dnia 8 maja 2007 r. oddalił go, co z kolei stało się podstawą do odrzucenia skargi kasacyjnej powoda postanowieniem tegoż Sądu z dnia 9 maja 2007 r. Postanowienie z dnia 9 maja 2007 r. powód zaskarżył zażaleniem, w którym wniósł o rozpatrzenie na podstawie art. 380 k.p.c. postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 8 maja 2007 r. oraz o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 9 maja 2007 r. w całości i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie nadanie wniesionej kasacji „stosownego biegu”.

W uzasadnieniu wskazano, że postanowienie o oddaleniu wniosku o przywrócenie terminu jako niezaskarżalne należy do kategorii postanowień, o których mowa w art. 380 k.p.c., stąd Sąd Najwyższy może, na wniosek strony, rozpatrując zażalenie na postanowienie o odrzuceniu kasacji rozpoznać także, mające wpływ na jego wydanie, postanowienie oddalające wniosek o przywrócenie terminu, na kwestionowaniu którego koncentruje się skarżący. Podkreślono, że możliwość wniesienia wniosku o przywrócenie terminu pojawiła się dopiero z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, na co zwrócił też uwagę Sąd Okręgowy w Katowicach, a 7-dniowy termin wskazany w art. 169 § 1 k.p.c. został przez skarżącego zachowany. Wyjątkowość sytuacji wynika z długotrwałego postępowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu, który jednoznacznie stwierdził wyłączną winę państwa i naruszenie prawa powoda do sądu, co jednocześnie wyłącza winę powoda w uchybieniu terminu.

W skardze zauważono także, że wniosek skarżącego dotyczył nie tylko przywrócenia terminu, ale także ustanowienia adwokata z urzędu, co ma istotne znaczenie w sprawie o przywrócenie terminu, jako że bezpodstawną odmowa Sądu ustanowienia adwokata z urzędu pozbawiła powoda prawa do sądu i stała się podstawą orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. Dlatego też dopiero z uprawomocnieniem się przedmiotowego orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu powstała możliwość złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej oraz ustanowienie adwokata z urzędu, który jednak, jako bezpodstawnie oddalony, „został zaskarżony”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przywrócenie terminu do dokonania czynności procesowej następuje po rozważeniu przez sąd okoliczności konkretnego przypadku. Stosownie do art. 168 k.p.c. jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swojej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu. W rozpoznawanej sprawie okoliczności, w jakich powód wnosi o przywrócenie terminu są złożone i i ich rozważenie powinno uwzględniać szerszy kontekst sprawy, która ma swoje źródło w postanowieniu Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2000 r. o odrzuceniu kasacji złożonej przez powoda osobiście i oddaleniu wniosku o ustanowienie adwokata z urzędu, bez uzasadnienia tej odmowy. W sprawie powód działał bez adwokata. Okoliczność, że - zdaniem Sądu Okręgowego - powód miał możliwość ustanowienia pełnomocnika z wyboru, nie przekreśla tego faktu i nie może stanowić podstawy odmiennej oceny znaczenia okoliczności działania powoda bez adwokata.

Rozpoznając przedmiotowy wniosek Sąd Okręgowy słusznie stwierdził, że nie można utożsamiać charakteru i skutków orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Nietrafnie jednak marginalizuje znaczenie orzeczeń ETPCz dla sądowego stosowania prawa. Kwestia ta stała się przedmiotem obszernych rozważań Sądu Najwyższego w postanowieniu z dnia 17 kwietnia 2007 r., I PZ 7/07, wydanym w wyniku rozpatrzenia zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego w Katowicach z 22 lipca 2006 r. o odmowie wznowienia postępowania. Między innymi Sąd Najwyższy stwierdził, że związanie Polski Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oznacza, że Konwencją są związane wszystkie władze i organy państwowe, także sądy. Każdy

organ państwa w zakresie swoich kompetencji jest zobowiązany (art. 9 Konstytucji) do poszanowania zobowiązania, zgodnie z którym Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego. Na tym Sądzie, który naruszył Konwencję ciążyła powinność doprowadzenia do stanu zgodności między treścią orzeczenia ETPCz a stanem ukształtowanym przez zakwestionowane przez Trybunał orzeczenie, które stało się podstawą oceny, że polska władza sądownicza, a konkretnie Sąd Okręgowy w Katowicach, naruszyła prawo powoda do rzetelnego procesu sądowego.

Wymieniony tu kontekst w postaci rozpoznawania sprawy powoda Józefa T. przez ETPCz ma znaczenie w związku z tym, że dopiero w konsekwencji orzeczenia Trybunału powód wystąpił z wnioskiem o wznowienie postępowania, w którym domagał się ustanowienia adwokata z urzędu i przywrócenia terminu do wniesienia kasacji. Po zaskarżeniu zażaleniem postanowienia Sądu Okręgowego w Katowicach odrzucającego wniosek o wznowienie postępowania, Sąd Najwyższy postanowieniem z 17 kwietnia 2007 r. uchylił zaskarżone postanowienie. Sąd Najwyższy stwierdził, że wadliwa decyzja Sądu Okręgowego w postaci postanowienia z 17 stycznia 2000 r. o odmowie ustanowienia dla powoda pełnomocnika z urzędu, które nie zostało uzasadnione, a ponadto zostało wydane po upływie terminu do wniesienia kasacji - pozbawiła powoda możliwości działania przed sądem i że okoliczność ta, zgodnie z art. 401 pkt 2 k.p.c. powoduje nieważność postępowania, tego jego fragmentu, który obejmował wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu w celu sporządzenia i wniesienia kasacji, uzasadniającą jego wznowienie.

Ma rację skarżący twierdząc, że do wydania orzeczenia przez ETPCz nie wystąpiły żadne okoliczności uzasadniające złożenie wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji. W okolicznościach sprawy należy przywiązać znaczenie do informacji zawartej w postanowieniu Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 22 listopada 2006 r. odrzucającym skargę o wznowienie postępowania, że powodowi przysługiwała droga, którą mógł skutecznie dochodzić swych praw i że w tym celu mógł w pierwszej kolejności, zgodnie z art. 169 § 1 k.p.c., w terminie 7 dni od daty doręczenia mu orzeczenia ETPCz, złożyć wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia kasacji.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 394¹ w związku z art. 398¹⁵ k.p.c. orzeczono jak w sentencji postanowienia.

=====